

SPIRITUALITA V LITERATÚRE AKO PODNET PRE VÝSKUM IMAGOLÓGIE (recenzia)

MONIKA ADAMICKÁ

BÁRCZIOVÁ, Ž. – GALLIK, J. – HLAVINOVÁ TEKELIOVÁ, D. – TKÁČ-ZABÁKOVÁ, L.: *Spiritual-Religious Literature Through the Lense of Comparative Imagology*. Brno: Munipress, 2020. 112 s.

Anglicky písaná monografia *Spiritual-Religious Literature Through the Lense of Comparative Imagology* (*Duchovno-náboženská literatúra v optike komparatívnej imagológie*), ktorá je jedným z výstupov špičkového tímu Stredoeurópske medziliterárne vzťahy Fakulty stredoeurópskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, vyšla v českom vydavateľstve Masarykovej univerzity Munipress, ktoré je od konca roka 2020 zaradené do medzinárodnej databázy Scopus. Publikácia autorského kolektívu (Žofia Bárcziová, Ján Gallik, Dominika Hlavinová Tekeliová a Lenka Tkáč-Zabáková) sa zameriava na spirituálne a religiózne orientovanú literárnu tvorbu, ktorá je v areáli strednej Európy aj prostriedkom homogenizácie a kultúrnej diverzifikácie. Vychádzajúc z predmetu skúmania imagológie, ktorá študuje prostredníctvom obrazu cudzieho (heteroimage) a vlastného (autoimage) obraz „iného“ v literárnych textoch, monografia sa zameriava na imagologický protipól – sleduje proces tvorby sebaobrazu, pretože aj obraz, ktorý si vytvárajú národy o sebe, vedie často k mylným (stereotypným) predstavám. Tie môžu viesť k pocitu národnej nadradenosti a vytváraniu negatívnych, dokonca xenofóbnych heteroimages o tých druhých. Nástroje komparatistickej imagológie sú v publikácii rozšírené o analýzu predstáv kultúrnych obrazov kresťanskej tradície, ktoré sú vnímané ako prostriedky kultúrnej a národnej (seba)identifikácie.

Keďže stredoeurópsky priestor je z hľadiska religiozity spojený s kresťanstvom, ktoré zohrávalo dôležitú úlohu aj v procese formovania sebaobrazu, publikácia prostredníctvom analýzy spirituálno-religiózne orientovanej literatúry poukazuje na vplyv a význam kresťanstva v areáli strednej Európy. Ponúka pohľad, celostný súhrn informácií a poznatkov o viac ako tisícročnej kresťanskej tradícii, počnúc christianizačnou misou solúnskych bratov na Veľkej Morave, ktorá je vnímaná aj ako kresťanská, kultúrna, národná či štátna. Monografia je členená do troch kapitol a práve osobnosti sv. Cyrila a Metoda sú predmetom skúmania prvej kapitoly s názvom *Cyril and Methodius as Slovak Image* (*Slovenský image Cyrila a Metoda*). Jej cieľom je okrem iného aj analýza jednej z najstarších literárnych pamiatok napísaných v staroslovienskom jazyku – *Proglas*. Prostredníctvom otázok „Kto sme ‚my‘ pri interpretácii odkazu sv. Cyrila a Metoda? Patrí *Proglas* do slovenskej literatúry? Stáli solúnski bratia pri kolíske ‚našej‘ kultúry“¹ (21, preklad M. A.) definuje nastolený problém, a to obraz sv. Cyrila a Metoda ako prostriedok vytvárania „nášho“ verzus „cudzieho“ v umeleckej literatúre a literárnej vede.

O autoroch katolíckej moderny, v ktorých tvorbe v 40. rokoch 20. storočia dominoval duchovný a kultúrny odkaz solúnskych bratov a kresťanská tradícia, pojednáva druhá kapitola s názvom *Comparative Imagology and Catholic Literature* (*Komparatistická imagológia a katolícka literatúra*). V súlade s novšími imagologickými prístupmi prináša interpretáciu textov sledovaného literárneho obdobia, ktoré vnímajú autostereotyp ako ustálenú predstavu skupiny o sebe. Vybrané a interpretované texty pritom vznikli v období pred a počas druhej svetovej vojny, v období prvej Slovenskej republiky, v dôsledku čoho v nich možno badať istú angažovanosť za veci verejné,

¹ “Who are ‘we’ in the interpretation of the message of the Sts Cyril and Methodius? Is the *Proglas* part of Slovak literature? Were the Thessalonian brothers at the birth of ‘our’ culture?”

v niektorých prípadoch aj príklon k zmýtzovanej predstave o vlastnom národe. V kapitole je akcentovaný fakt, že „túžba Slovákov po vlastnom, t. j. samostatnom štáte bola dlhodobá a tento fakt využil Adolf Hitler pre svoje zvrhlé plány vytvorenia Tretej ríše“² (40 – 41, preklad M. A.). Idea samostatnosti slovenského štátu bola s pompéznosťou prijímaná aj predstaviteľmi katolíckej moderny, čo dokazuje aj ich tvorba analyzovaná v tejto kapitole, ale neznamená to explicitne ich súhlas s praktikami fašistického Nemecka.

Posledná, tretia kapitola s názvom *Hungarian Catholic Literature in 1920s – 1930s (Maďarská katolícka literatúra v 20. – 30. rokoch 20. storočia)* pojednáva o okolnostiach historického vývoja maďarskej katolíckej literatúry, pričom cez imagologickú optiku sleduje i mimoliterárne pohľady na obsiahnutú etiku a ideológiu. Detailnejšie analyzuje tvorbu L. Mécsa, ktorá poskytuje obraz myslenia úzko súvisiaceho so slovenskou a maďarskou katolíckou literatúrou z 20. rokov 20. stor. V jeho koncepcii literatúry pritom „dominovali rovnaké ideály ako v katolíckej žurnalistike do 30. rokov“³ (90, preklad M. A.). Mécs sa vo svojej tvorbe od druhej polovice 20. rokov orientoval na kazateľské, epické a anekdotické básne.

Publikácia prostredníctvom literárnovedných úvah s interdisciplinárnym presahom prispieva k medzikultúrnemu dialógu, a preto má ambíciu osloviť nielen literárnych vedcov, ale aj odborníkov z iných humanitných a spoločenskovedných disciplín. Je mimoriadne prínosná z hľadiska inovatívneho výskumu vytvárania sebaobrazu prostredníctvom imagologického vnímania spirituálno-religióznej literatúry vychádzajúc z premisy tisícročného vplyvu kresťanstva na národy a kultúry v stredoeurópskom kontexte. Vzhľadom k tomu, že je písaná v anglickom jazyku, nadobúda nadnárodný charakter a môže zaujať odborníkov z oblasti literárnej vedy aj z iných krajín.

KONTAKT

PhDr. Monika Adamická
Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr
Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre
Dražovská 4
949 74 Nitra
Slovenská republika
monika.adamicka@ukf.sk

² “The Slovaks’ longing for their own, i.e. independent, state was long-lasting, which was abused by Adolf Hitler for his degenerate plans of creating the Third Reich.”

³ “Mécs’s conception of literature was dominated by the same ideals as Catholic journalism until the thirties.”